

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 1397-0534

No 56, 2010, pp 31–48

Publisher: Retorikförlaget AB

Author Charlotte Halmø Kroløkke & Karen Hvidtfeldt Madsen, University of Southern Denmark.

Title “Also respectable? Rhetorical constructions of flexible (in)fertile bodies” [Også respektabel? Retoriske konstruktioner af fleksible (u)frugtbare kroppe].

Abstract Bodies and body parts are increasingly exchanged between the first and the third world. An especially interesting phenomenon is the notion that fertility travelers today cross borders to hire a surrogate mother such as is the case in India. The fact that an Indian woman commercially can rent her womb and give life to a child without any genetic relatedness and then “export” it to a family in another part of the world, challenges traditional notions of kinship and family formation. This article presents a feminist rhetorical analysis and argues that the concept of ‘respectability’ helps tease out the existence of five different rhetorical positions for fertility travelers and surrogate mothers respectively.

Keywords Feminist rhetorical theory; surrogacy; new reproductive technologies; cross-border reproductive care.

Charlotte Kroløkke er lektor i Køn og Kultur ved Institut for Litteratur, Kultur og Medier ved Syddansk Universitet. Hun er blandt andet medforfatter af Gender and Communication: From Silence to Performance.

Karen Hvidtfeldt Madsen er lektor i Kulturanalyse og Kulturformidling ved Institut for Litteratur, Kultur og Medier på Syddansk Universitet.

E-post: charlottekro@litcul.sdu.dk og

hvidtfeldt@litcul.sdu.dk

Charlotte H. Kroløkke & Karen Hvidtfeldt Madsen:

Også respektabel? Retoriske konstruktioner af fleksible (u)frugtbare kroppe

Kroppe og kropsdele udveksles i stadig højere grad mellem den første og den tredje verden. Et relativt nyt og stadig mere udbredt fænomen er, at fertilitetsrejsende krydser grænser for at gøre brug af rugemødre – bl.a. i Indien. Når en indisk kvinde udlejer sin livmoder kommercielt og giver liv til et barn som hun ikke er beslægtet med i genetisk forstand, med henblik på at eksportere det til en familie i en anden del af verden, udfordres traditionelle forestillinger om slægtskab og familiedannelse, og det er derfor en overskridende kropslig og kulturel praksis i mere end en forstand. Artiklen undersøger hvordan respektabilitet etableres for henholdsvis fertilitetsrejsende og rugemoderen og argumenterer for, hvordan den komplekse problematik kan begribeliggøres ved hjælp af en feministisk retorisk analyse.

Et afgørende øjeblik for rugemorindustrien i Indien var da Dr. Nayana Patel, stifter og medejer af *Akanksha Infertility Clinic* i den nordlige delstat Gujarat i Indien, deltog i The Oprah Winfrey-show "Wombs for Rent" i 2006, hvor hun sammen med Oprah argumenterede for, at såvel rugemor som den intenderede mor er respektable positioner.¹ At en indisk kvinde kan udleje sin livmoder med henblik på at føde et barn, der skal vokse op i en familie i en anden del af verden, støder umiddelbart mod traditionelle forestillinger og normer knyttet til den moderne vestlige forståelse af familie, hjem og kærlighed som skarpt adskilt fra

1 <http://www.oprah.com/world/Wombs-for-Rent>. Hentet 2. maj 2010.

penge, handel og markedsdynamikker: en binær logik, der adskiller hjem og marked, privatsfære og offentlighed, værdi og værdighed. I opposition hertil brander Nayana Patel sin forretning som 'Indias gift to the world', og Oprah omtaler begejstret transaktionerne mellem indiske og amerikanske familier som en ny form for ulandsbistand.

Denne artikel handler om retoriske konstruktioner af hvordan kroppe og kropsdeler aktuelt udveksles mellem den første og den tredje verden og fokuserer på vesterlændinges brug af indiske rugemødre.² Artiklens hovedformål er at illustrere, hvorledes retorikken kan fungere som analyseredskab og bindeled til at forstå et fænomen som umiddelbart tilhører det sundhedsvidenskabelige felt. Vi retter blikket mod problematikens to centrale kvindefigurer, dels den fertilitetsrejsende og dels rugemoderen, og fremlæser ved hjælp af retoriske værktøjer en række metaforer, som vi argumenterer for muliggør indkredsning og kategorisering af de mange måder at italesætte og begribe de nye og oftest særdeles komplekse måder at skabe børn og familier på, som er opstået i kølvandet på de nye fertilitetsteknologier og udviklingen inden for digital kommunikation.

Metodisk felt: Når kroppe krydser grænser

Det metodiske afsæt inkluderer besøg på fire indiske fertilitetsklinikker, herunder interview med fire rugemødre³, fem indiske fertilitetslæger⁴, to indiske kvindeorganisationer⁵, samt udvalgt medieomtale om rugemødre og analyser af fertilitetsklinikkernes hjemmesider.⁶

Tre af fertilitetsklinikerne er anerkendte internationale fertilitetsklinikker beliggende i metropolen Mumbai. *Malpani Infertility Clinic* henvender sig både til indere og udlændinge og tilbyder forskellige former for fertilitetsbehandlinger, herunder dog ikke rugemødre. *Surrogacy India*, derimod, har specialiseret sig i rugemoder- skab og ægdonation. *Cryos International India* er en franchiseafdeling af danske *Cryos* og derfor primært en sæd- og ægbank. Herudover besøgte vi klinikken *Akanksha* i byen Anand i den vestindiske stat Gujerat. Provinsbyen Anand var

- 2 The European Society of Human Reproduction and Embryology (ESHRE 2010) har netop dokumenteret de seneste bevægelser i fertilitetsrejser mellem seks EU-lande. Ifølge ESHRE er det juridiske restriktioner eller forbud (alder, seksuel orientering eller ægteskabelige status) samt økonomiske fordele, der motiver europæere til at få foretaget fertilitetsbehandlinger i udlandet. Desuden peger de på, at internettet (især i de nordeuropæiske lande såsom Sverige, Tyskland og England) er en betydningsfuld informationskilde i forhold til både udvælgelse af klinik og planlægning af rejse, ikke mindst, når fertilitetsrejserne går mellem forskellige verdensdele, hvilket i stadig højere grad er tilfældet.
- 3 Alle besøg, såvel som interview, blev foretaget i forbindelse med et besøg i Mumbai og Anand i december 2009. Interviewene blev foretaget på hindi og efterfølgende oversat til og transkriberet på engelsk.
- 4 Interview with fertilitetslæger blev foretaget på de respektive klinikker, december 2009.
- 5 NGO i Anand og Ahmedabad, Indien.
- 6 Akhanksha Infertility Clinic (<http://www.ivfcharotar.com/>), Cryos India (<http://in.cryosinternational.com/home.aspx>), Malpani Infertility Clinic (<http://www.drimalpani.com/>), Surrogacy India (<http://surrogacyindia.com/>).

tidligere mest kendt på grund af byens store andelsmejeri, men har i dag international bevågenhed som centrum for den indiske rugemoderindustri.

(U)frugtbare kroppe og spørgsmålet om retorik og respektabilitet

Artiklen henter sit teoretiske og analytiske ståsted i det tværvidenskabelige forskningsfelt mellem retorik og kønsforskning. Vi lægger os i forlængelse af retorikeren Brigitte Mrals⁷ arbejde med køn og retorik, samt den feministiske retoriker Karlyn Kohrs Campbells⁸ banebrydende arbejde og ønsker bevidst at fremhæve marginaliserede stemmer, retoriske strategier samt de heraf konstruerede virkeligheder. En tilsvarende tilgang finder vi i retorikeren Merethe Flatseths arbejde, hvor hun ved hjælp af en metafor- og diskursanalyse sætter fokus på de forskellige virkeligheder som de norske stortingsdebatter om fosterdiagnostik skaber.⁹ Brændpunktet for netop den tilgang, vi her påberåber os, er en kritik af patriarkalske og elitære ideologier samt en forståelse af retorik som virkelighedskonstituerende.¹⁰ Foss, Foss og Griffin beskriver en sådan retorisk tilgang, når de sætter deres fokus på ”how people construct the worlds in which they live and how those worlds make sense to them.”¹¹

Med udgangspunkt i feministisk retorisk teori, som den ligeledes kommer til udtryk i den feministiske retoriker Celeste Condit's arbejde, argumenter vi for, at retorik konstituerer virkeligheder herunder vores forståelse af køn og krop.¹² Ydermere anvender marginaliserede grupper ofte bestemte retorikker strategisk for derigennem at blive forståelige inden for bestemte kulturelle rammer. I tråd med feministisk retorisk forskning påpeger vi således, at inklusion af kvinders og minoritetsgruppers bidrag ikke alene har betydning i etisk forstand, men samtidig rekonfigurerer eksisterende magtkonstruktioner og ultimativt bidrager til vores forståelse af retorik.¹³

I det følgende ønsker vi at sætte særlig fokus på hvorledes respektabilitet kan anvendes som en retorisk strategi. Netop definitionen af respektabilitet og spørgsmålet om værdighed som begreb er helt centralt i analysen af materialet, idet spørgsmålet om respektabilitet fremstår som ikke bare et overordnet (ideologisk

- 7 Brigitte Mral, ”Motståndens retorik. Om kvinnors argumentative strategier”, i: *Rhetorica Scandinavica*, 27 (2003).
- 8 Karlyn Kohrs Campbell, ”The rhetoric of women’s liberation: An oxymoron”, i: *The Quarterly Journal of Speech* 59 (1973). I svensk oversættelse: Kohrs Campbell: ”Kvinnorörelsens retorik: en oxymoron”, *Rhetorica Scandinavica* 27 (2003).
- 9 Merete Flatseth. *Førende forestillinger i Fosterpolitikken. En metafor- og diskursanalyse av abort og fosterdiagnostikk*. (Universitetet i Bergen, Bergen, 2009).
- 10 Judith Butler fremhæver netop hvorledes retorik igennem talehandling konstituerer virkeligheder; Judith Butler, *Excitable Speech. The Politics of the Performative* (Routledge, New York, 1997).
- 11 Foss, Foss & Griffin, *Feminist Rhetorical Theories* (Sage, Thousand Oaks, 1999), s. 7
- 12 Celeste Condit, ”In Praise of Eloquent Diversity: Gender and Rhetoric as Public Persuasion”, i: *Women’s Studies in Communication* 20 nr. 3 (1997).
- 13 Inspiration hentes også her fra Sally Miller Gearhart, ”The Womanization of Rhetoric”, i: *Womens Studies International Quarterly*, nr. 2 (1979) og Charlotte Kroløkke & Karen A. Foss, ”’Sørg hellere for en solid tremmeseng.’ Feministiske udfordringer til retorikken”, i: *Rhetorica Scandinavia* 42 (2007).

ladet) tema men også en helt konkret tematik, der forhandles i den retoriske konstruktion af de indiske rugemødre og i de intenderede mødres selvfortællinger.

Den britiske kønsforsker Beverly Skeggs arbejder med udgangspunkt i Pierre Bourdieus teorier om habitus og fremhæver respektabilitet som et centralt retorisk værktøj i disciplinering af køn, klasse og nationalitet:¹⁴

Respectability is built into the history and structure of the formations of capitalism, colonialism and culture. But primarily it is a mechanism for judging the value of a person.¹⁵

It informs how we speak, who we speak to, how we classify others, what we study and how we know who we are (or are not). Respectability is usually the concern of those who are not seen to have it.¹⁶

Skeggs pointerer, at respektabilitet handler om indtage og 'gøre' respektabilitet rigtigt, herunder at forme og disciplinere den kropslige performance. Respektable kvindelige positioner er ifølge Skeggs den omsorgsfulde moderposition eller opgaver, som ligger umiddelbart i forlængelse heraf. For den enkelte er respektabilitet i nogen grad at forstå som en dynamisk størrelse, idet man kan bevæge sig mellem positionerne "respektabel" og "ikke-respektabel" i kraft af retoriske virkemidler; omend køn og race fremstår som stabile kategorier, kan de iscenesættes på forskellige måder.¹⁷ Respektabilitet er således både et moralsk kodeks, en performance samt en retorisk strategi, hvor refleksion og transformation er nøgleord.

Respectability is often displayed through reflexivity, through a contract with the future by reflecting on the past, in which the self always works at improving transformation; it is an extension and projection of the historical/religious redemption narrative in which respectability is displayed through doing and displaying the promise for rather than the ability to be.¹⁸

Der er konkurrerende og konfliktfyldte interesser og synspunkter forbundet med en fertilitetsrejsende og rugemødre – ikke mindst på grund af den følelses- og forventningsøkonomi som knytter sig til relationen. Respektabilitet er i denne sammenhæng, netop som Skeggs peger på, en dynamisk størrelse, der forhandles retorisk under de nye betingelser, der eksisterer i en global, bevægelig og medieret verden.

14 Beverly Skeggs, "Uneasy Alignments, Resourcing Respectable Subjectivity", i: *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 10 (2004).

15 Beverly Skeggs "Respectability" (2006), s. 1. http://www9.umu.se/medfak/cgf/Respectability%20%20_3_.pdf.

16 Beverly Skeggs, *Formations of Class and Gender. Becoming Respectable* (Sage Publications, Thousand Oaks, 1997), s. 8.

17 Eksempelvis Frydendahl Larsens observationer af jordmoderkonsultationer; Bolette Frydendahl Larsen, "På vej til at blive mor og far – køn, klasse, etnicitet og race i Jordmoderkonsultationer", i: *Kvinder, køn og forskning* 1 (2010).

18 Skeggs "Respectability".

(U)frugtbar kroppe: Retorik og kønsforskning

Vi deler Condit's antagelse, at det retoriske felt har et unikt potentiale i forhold til at forholde sig kritisk til aktuelle fænomener såsom reproduktionsteknologi.¹⁹ Ny reproduktionsteknologi, herunder de rammer, som konstituerer kulturelle kategorier som køn, familie, biologi og slægtskab retorisk, er blevet diskuteret indgående inden for rammerne af kønsforskningen.²⁰ Charis Thompson har for eksempel argumenteret for, at ny reproduktionsteknologi på den ene side muliggør en række nye familiekonstellationer, men samtidig trækker på normaliserings- eller naturaliseringsretorikker, idet genkendelige dagligdags retoriske strategier anvendes med henblik på at tilpasse nye reproduktionsteknologier til det biologiske slægtskab.²¹ Såvel Emily Martin som Lisa Jean Moore argumenterer for hvordan forplantning bliver genfortalt retorisk inden for genkendelige kønnede rammer og kommer til at repræsentere den kernefamilie, som gør køn på den ”rigtige” måde. Martin illustrerer, hvordan kvindekroppen i videnskabelige tekster konstrueres som en fødemaskine, hvis værdi måles i forhold til forplantningsevne. Således konstrueres barnløse kvinder retorisk som monstrøse arbejdsløse, det ubefrugtede æg venter passivt på den eneste ene (den maskuliniserede sædcelle), og kvinder i overgangsalderen associeres med ”gammel og sur mælk” eller ”rådne æg”, der ikke tilskrives værdi på forplantningsindustriens hylder.²² Jean Moore analyserer ”sædens retorik” og positionerer den lige så klart i lyset af ideologiske forestillinger om kamperedte elitesoldater på farefulde rejser gennem livmoderens mørke indre.²³

Den nordamerikanske sociolog Susan Markens har analyseret cases om brug af rugemødre i USA inden for rammen af intersektionel feministisk teori med særlig fokus på retoriske praksisser og problem- og løsningsfelter.²⁴ Markens påpeger hvor-

19 Condit, ”In Praise of Eloquent Diversity”.

20 Stine W. Adrian, *Nye skabelsesberetninger om æg, sæd og embryoner: et etnografisk studie af skabelser på sædbanker og fertilitetsklinikker* (LiU-Tryck, Linköping, 2006); Sarah Franklin & Helena Ragoné, *Reproducing Reproduction. Kinship Power and Technological Innovation* (University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1998); Faye D. Ginsburg & Rayna Rapp, *Conceiving the New World Order. The Global Politics of Reproduction* (University of California Press, Berkeley, 1995); Marcia Inhorn, *Quest for Conception: Gender, Infertility, and Egyptian Medical Traditions* (University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1994); Helena Ragoné, *Surrogate Motherhood. Conception in the Heart* (Westview Press Inc, Boulder, 1994); Barbara K. Rothman, *Recreating Motherhood: Ideology and Technology in a Patriarchal Society* (W.W. Norton, New York, 1989); Deborah L. Spar, *The Baby Business. How Money, Science, and Politics Drive the Commerce of Conception* (Harvard Business School Press, Boston, 2006); Charis Thompson, *Making Parents. The Ontological Choreography of Reproductive Technologies* (The MIT Press, Cambridge, 2005); Laura Mamo, *Queering reproduction: Achieving pregnancy in the age of technoscience* (Duke University Press, Durham, 2007).

21 Thompson, *Making Parents*.

22 Emily Martin, ”The Egg and the Sperm: How Science Has Constructed a Romance Based on Stereotypical Male-Female Roles”, i: *Signs: Journal of Women, Culture and Society* 16.

23 Lisa Jean Moore, *Sperm Counts. Overcome by Man's Most Precious Fluid* (New York University Press, New York, 2007).

24 Susan Markens, *Surrogate Motherhood and the Politics of Reproduction* (University of California Press, Berkeley, 2007).

dan forskellige former for slægtskab konkurrerer med hinanden samtidig med at genkendelige retorikker og fortolkningsrepertoier bliver lagt ned over rugemødrene. Markens argumenterer således for, at en retorisk analyse er særligt fordelagtig, idet den både synliggør retoriske strategier og de følgende konkurrerende gyldighedskampe. Hun foreslår to overordnede konkurrerende retoriske rammer: ”baby-salgs-rammen” (baby-selling) og ”de stakkels infertile-rammen” (plight of the infertile couples).²⁵ ”Babysalgs”-rammen sætter fokus på vareliggørelsen af det kommende barn og positionerer fertilitetsindustrien som en babyfabrik, de intenderede forældre som privilegerede og selvoptagede forbrugere, mens rugemoderen konstrueres som sammenlignelig med en fabriksarbejder. I skarp modsætning sætter den retoriske ramme om ”de stakkels infertile” fokus på de ufrugtbare fortællinger og legitimerer derigennem valget af en rugemoder, herunder det økonomiske mellemværende.

Inspireret af Markens rammesætning, som netop betoner hvorledes retorik konstituerer bestemte virkeligheder, har vi valgt at systematisere hhv. den fertilitetsrejsende og rugemoren i en række genkendelige retoriske positioner med dertil hørende retoriske strategier, problem- og løsningsfelter samt virkelighedskonstruktioner. Herigennem træder fem primære positioner frem, som i det følgende metaforisk sammenfattes som hhv. *patient*, *helt*, *turist*, *forbruger*, *skurk* og *prostitueret*, *patient* og *gavegiver*, *arbejder* og *entreprenør*. Ligesom Bourdieus kapitalformer tjener til at identificere og karakterisere ”the interests and benefits of particular groups” og som redskab til at medtænke de følelsesmæssige aspekter: ”the affective aspects of inequality”²⁶, strukturerer vi ved hjælp af metaforene det komplekse felt og tydeliggør de retoriske kampe, der foregår for at forståelig- og naturliggøre disse ofte umiddelbart ubegribelige nye muligheder på det reproduktive område, hvor jura, etik, fornuft og følelser indgår i ofte indbyrdes modsætninger.

Ufrugtbar krop: På rejse i forplantning

Afbildningen af den fertilitetsrejsende som *patient*, *helt* og *turist* udgør de mest respektable positioner. Patient-positionen er dog nok den mest anvendelige retoriske position for barnløse og også den umiddelbart mest respektable position.²⁷ Den ufrugtbar krop er en syg krop, og behandlingen legitimeres som enhver anden form for medicinsk behandling. Den retoriske ramme muliggør, at fokus sættes på de biologiske årsager forbundet med ufrugtbarhed, for eksempel tidligere sygdomsforløb såsom cancer eller moderne livsstilssygdomme som stress, hvilket patientliggør den infertile. Den fertile krop får derimod påført et sundhedsstempel – rugemoderen er for eksempel beskrevet som en ”rask” og ”normal” kvinde.

25 Markens, *Surrogate Motherhood*, s. 81.

26 Beverly Skeggs, *Formations of Class and Gender*, s. 10.

27 Margarete Sandelowski & Sheryl de Lacey, ”The Uses of a ”Disease”: Infertility as Rhetorical Vehicle”, i Inhorn & Balen (red). *Infertility around the Globe. New Thinking on Childlessness, Gender, and New Reproductive Technologies* (Berkeley: University of California Press, 2002), s. 33f.

I denne konstruktion er brugen af rugemoder en form for sygdoms- og fertilitetsbehandling, mens fertilitetslægen indskrives i en genkendelig og også respekabel ekspertposition.²⁸ På en af de førende fertilitetsklinikker i Mumbai tilskriver man humoristisk endvidere fertilitetslægen en terapeut eller heltefunktion, når lægen – som en teknologisk helligånd – beskrives som den, der udfører ”in the laboratory what is not happening in the bedroom”.²⁹ Således overføres den private seksualitet til fertilitetsklinikkenes laboratorier, mens laboratoriet på tilsvarende vis afspejles i kvindekroppen. Det er for eksempel tydeligt, når æg og sæd overføres direkte til kvindens æggeleder, der i denne fortælling iscenesættes som det ”naturlige” laboratorium.³⁰ På Malpani-klinikkenes hjemmeside sammenligner en af hans tidligere patienter fertilitetslægen med en gud samtidig med, at forplantningsteknologien omskrives til et mirakel:

Dr. Malpani asked me, “Which God are you praying to?” However, I was too elated to pray at a time when I knew that a miracle is being performed and at that time I was more aware of the messenger of God – Dr. Malpani – than God himself.³¹

Hvor patientliggørelsen i det empiriske materiale fortrinsvist er rettet mod den *reelt* ufrugtbare krop, så overføres den på klinikernes hjemmesider også til den *potentielt* ufrugtbare krop, idet kvinder og mænd anbefales at få undersøgt deres æg- og sædkvalitet og overveje nedfrysning af deres genetiske materiale. Patientliggørelsen blandes her med en neo-liberalistisk retorik, hvor den unge krop investerer og indskyder frugtbarhed i fertilitetsbanken og til gengæld modtager en form for reproduktionsfrihed eller -garanti: Nu kan man blive gravid, når det i øvrigt passer ind i det individuelle livsprojekt. Således konstruerer retorikken forplantning som et *gør-det-selv* projekt. De barnløse er dog ikke alene nødt til at underkaste sig medicinsk og teknologisk behandling, men har også været nødt til at rejse til fjerne og ukendte verdensdele for at nå deres mål.³²

På flere af klinikernes hjemmesider findes personlige beretninger, hvor fertilitetsrejsende beretter om de strabadser, de har gennemgået i deres kompromisløse længsel efter at blive forældre.³³ Fortællingerne trækker sin overtalelseevne fra velkendte heltefortællinger. De barnløse er dog snarere *eksilerede helte*, der tvinges til udlandet af deres naturlige og forståelige længsel efter et barn. Disse fortællinger sætter fokus på de talrige forgæves fertilitetsbehandlinger, som de barnløse par

28 Flere af de indiske fertilitetslæger italesatte da også rugemoderen som en form for ”treatment” altså behandling for barnløshed.

29 http://www.drimalpani.com/infertility_comicbook.htm.

30 Ibid.

31 <http://www.drimalpani.com/successstories-66.htm> Hentet 10. april, 2010.

32 Laura Mamo har diskuteret forplantningsindustrien i lyset af en *gør-det-selv*-kultur i Mamo, *Queering reproduction*.

33 Richard F. Storrow problematiserer begrebet ”fertilitetsturist” i lyset af for eksempel ”sex-turist”: Storrow, “Quests for Conception: Fertility Tourists, Globalization and Feminist Legal Theory”, i: *Hastings Law Journal*, (2005). Af anden relevans er også diskussion af emnet i Sandelowski & de Lacey, “The Uses of a “Disease”.

typisk har været igennem, de kulturelle normer forbundet med forældreskab, herunder den kulturelle stigmatisering af barnløse, det økonomiske pres behandlingerne sætter dem i, samt de manglende muligheder i hjemlandet. Den fertilitetsrejsende trods de juridiske og sociale barrierer, som de har stødt på, og ankommer til den udenlandske klinik på trods af alle forhindringerne. Malpani-klinikken understreger da også denne retoriske ramme i deres beskrivelse af deres klienters oplevelser som mærket af ”roadblocks”, ”diversions”, og ”traffic jams”.³⁴ I denne retoriske ramme er klienterne hjælpeløst kastet ud i faretruende, kaotiske situationer. At rejse til udlandet er således retorisk konstrueret som udfordrende, anstrengende og opleves som de barnløses absolut sidste mulighed.

Samtidig har en turismeindustri udviklet sig i kølvandet på de fertilitetsbehandlinger, der outsources til eksotiske og fremmede rejsemål: de indiske klinikker påtager sig i mange tilfælde at arrangere pakkerejser, hvor der er sørget for afhentning i lufthavnen, hotelophold samt skemalagte behandlinger og muligheder for sightseeing. Surrogacy India sørger desuden også for, at de kommende forældre bliver modtaget med blomster, får udleveret mobiltelefon og tilknyttet egen chauffør.

Forplantningsturisten er således også, i klinikernes markedsføringsmateriale, retorisk positioneret som respektabel. Det faktum, at det er økonomisk privilegerede vesterlændinge, som er turister, sammenholdt med, at det er fattige indiske kvinder, som er rugemødre, og at behandlingerne ofte medfører forskellige former for ubehag, forbliver et overvejende ureflekteret felt. Markedsføringen tilbyder fertilitetsferier, der kombinerer kulturelle oplevelser med behageligt klima, fantastisk mad, et højt serviceniveau, veluddannede og engelsktalende læger. Således er retorikkerne forbundet med forplantningsturisten med til at skabe en bestemt måde at se, opleve og kommunikere på. Selv det længe ventede barn er en slags turist. Det gør sig for eksempel gældende i mediefortællingerne om det norske ægtepar, som hentede sønnen Magnus i Indien i december 2009.³⁵ Magnus positioneres retorisk som en lille verdensborger med en forventet forkærlighed for stærkt krydret mad, og hans mor agerer som en ”rigtig” mor, idet hun er for urolig for sit for tidligt fødte spædbarn til selv at kunne sove.

Hvor positionerne som patient, turist og helt sætter fokus på den fertilitetsrejsendes strabadser, så åbner det faktum, at fertilitetsklinikkerne er blevet til ”one-stop klinikker” for en mere tvivlsom retorisk respektabel position som *forbruger*. Fertilitetsklinikken omskrives til forplantningsvarehuse, hvor man (on-line) kan erhverve sig æg sorteret efter race, kropsbygning, øjen- og hårfarve og religiøs overbevisning. Æggene befrugtes med sæd fra en selvvalgt donor og bæres af en ung, fødedygtig indisk kvinde. Nye subjektiviteter som lesbiske mødre, homoseksuelle fædre, enlige og nye familiekonstellationer bliver således skabt i form af forbrug på en fertilitetsklinik.³⁶

34 <http://www.drimalpani.com/thinking-with-your-heart.htm>.

35 http://www.dnaindia.com/mumbai/report_norwegian-parents-wait-to-take-the-king-home_1323466.

36 Mamo, *Queering reproduction*.

Samtidig erstatter nye dikotomier de gamle.³⁷ Forholdet mellem ”natur” og ”kultur” forvandles for eksempel til en adskillelse af ”tekno” og ”øko”.³⁸ På klinikernes hjemmesider og i deres markedsføringsmateriale positioneres ”teknoæg” eller ”teknosæd” (unge, raske æg og sæd) retorisk som overlegne i forhold til ”økoæg” eller ”økosæd” (her positioneret som ”gamle”, ”udbrændte” og mindre ”virile”).

I forbrugerpositionen konstrueres de kommende forældre retorisk som kræven- de forbrugere, hvis forbrug transformerer dem til forældre. Forbruget bliver således en performativ arena, hvor forældreskab, og færdighederne forbundet med at ”gøre” forbrug rigtigt, iscenesættes. Positionen veksler derfor mellem en retorisk respektabel og ikke-respektabel position: På den ene side en neo-liberalistisk dis- kurs, hvor de kommende forældre ”naturligt” kan vælge på forplantningsindustri- ens hylder. På den anden side en moralsk beskytter-retorik, hvor forplantnings- industriens motiver og overordnede samfundsmæssige betragtninger såsom stigen- de individualisering inddrages.

Hvor de retoriske værktøjer peger på positioner som patient, turist, helt, og for- bruger, der konstrueres som helt eller delvist respektable, kan vi afsluttende udlede en konstruktion af den fertilitetsrejsende som *skurk*³⁹ – den eneste entydigt ikke- respektable position. Denne udspringer ikke som sådan af det empiriske materiale, men er at finde i den mere radikale kønsforskning.⁴⁰ Her stilles spørgsmålstejn ved moderskabet og den bagvedliggende ide om, at det er enhver kvindes ”naturlige” bestemmelse. Moderskabet betragtes som en retorisk konstruktion, der viderefører patriarkalske og essentialistiske forestillinger om kvinden og kvindekroppen, og det problematiseres i forlængelse heraf om ufrugtbare kvindekroppe er ”syge” kroppe, der skal behandles, om barnløshed er en forbandelse og moderskab er enhver kvin- des ret. Fortællinger om et umætteligt marked i forplantning og fattigdom, som motiverer unge kvinder til at blive rugemødre, positionerer ikke alene klinikker og læger retorisk som skurke, men også de vestlige ufrugtbare kroppe som privilegere- de og egoistiske i deres længsel efter af at blive forældre.⁴¹

Kritikken anvender således velkendte retoriske strategier og retter sig skarpt mod forplantningsindustrien. Det er de profit-orienterede kapitalistiske kræfter, som indoktrinerer drømmen om den borgerlige familie, kombineret med kulturelle nor- mer om forældreskabet som enhver borgers ret, der er problemet. Det barnløse (eller barnfrie) liv, derimod, nyder ikke den respekt det burde.

Således kan de fem ovenfor beskrevne positioner, deres retoriske rammer, pri- mære problem og strategi sammenfattes i følgende skematiske fremstilling:

37 Charlotte Kroløkke, ”Click a dad: commercial masculinity on the line”, i: *Journal of Consumer Culture* 9 nr. 1 (2009).

38 Se også Kroløkke, ”Click a dad”, & Moore, *Sperm Counts*.

39 Sandelowski & de Lacey, ”The Uses of a ‘Disease’” diskuterer også denne position dog ikke i lyset af forplantningsturisme men mere generelt i forhold til desperate barnløse og mar- kedet for fertilitetsbehandling.

40 Janice G. Raymond, *Women as Wombs. Reproductive Technologies and the Battle over Women’s Freedom* (HarperSanFrancisco, New York, 1993).

41 Se også Sandelowski & de Lacey, ”The Uses of a ‘Disease’”.

Position	Retorisk ramme	Problem & Løsning	Retoriske strategier
Patient	Den syge krop	<i>Problem:</i> Sygdom <i>Løsning:</i> Behandling	Patientliggørelse, lægen som helt, Gud, terapeut
Helt	Den eksilerede krop	<i>Problem:</i> Lovgivning, Permanent infertilitet <i>Løsning:</i> Lempelse af regler	Desperation, ulykke, offerliggørelse
Turist	Den subfertile krop	<i>Problem:</i> Midlertidig infertilitet <i>Løsning:</i> Mind/body behandling	Transformation til -forældre, fertilitetsbehandling som en romantisk rejse
Forbruger	"Genes-R-U's" ⁴² -kroppen	<i>Problem:</i> Forbrugerrettigheder, pris <i>Løsning:</i> International -koordinering af lovgivning på området	Fragmentering af kroppsdele, vareliggørelse, tingsliggørelse
Skurk	Den privilegerede krop	<i>Problem:</i> Det frie marked <i>Løsning:</i> Regulering og opprioritering af det barnfrie liv	Baby-syge, skrupeløse vesterlændinge, barnløshed som en konstruktion

Model 1: Retoriske konstruktioner af den fertilitetsrejsende

Som anført i den skematiske oversigt knytter de fem forskellige positioner an til helt konkrete retoriske strategier. Hvor sygdom og ekspertbehandling er i centrum, når den fertilitetsrejsende bliver konstrueret som en patient, så er det retorikker om "desperate" barnløse og "skrupeløse" vesterlændinge, der sætter dagsordenen i positionen som skurk. Skemaet illustrerer samtidig de retoriske strategier som fertilitetsrejsende benytter for at positionere deres ønske om et "eget" barn som et naturligt, respektabelt valg. Men idet reproduktion foregår ved hjælp af en kommerciel transaktion med en kvinde i den tredje verden, er de fertilitetsrejsendes respektabilitet i dette tilfælde også afhængig af rugemoderens respektabilitet. I det følgende vil vi på lignende vis analysere hvordan rugemoderens respektabilitet etableres og udfordres.

Frugtbare kroppe: Også respektable?

Positionen som rugemoder eksisterer også i spændingsfeltet mellem den respektable og ikke-respektable position. Igen skal vi se nærmere på det empiriske materiale, som i dette tilfælde inkluderer interview med indiske rugemødre, besøg på klinikkerne, samt vestlig medieomtale. I materialet kan vi igen pege på retoriske strategier, der taler ind i fem overordnede metaforiske positioner: fra mindre respektable positioner som *prostitueret* eller *patient*, til genkendelige og delvist respektable positioner som *gavegiver*, *arbejder* og *entreprenør*. Vi argumenterer for hvordan de retoriske strategier i dette tilfælde knytter sig til en stigende grad af respektabilitet.

42 Donna Haraway. *When Species Meet*. (University of Minnesota Press, Minneapolis, 2008).

Det økonomiske mellemværende, hvor livmoderen lejes ud gennem kommercielle transaktioner kombineret med det faktum, at det er fattige indiske kvinder, som lægger krop til (fortrinsvis) hvide middelklassepars forældredrømme rammer en følsom nerve i kønsforskningen. Anklagerne er mange: Kolonialisering af kvindeskroppen, grov udnyttelse af fattige kvinders desperation, reproduktions*prostitution*. Argumenterne er velkendte: kvinders kroppe er sat til salg, objektiverede og i dette tilfælde reducerede til deres reproduktive formåen.

Rugemoderen bliver i den fortælling, som ikke alene udspringer i den mere radikale kønsforskning⁴³, men også i vestlige mediefortællinger⁴⁴, konstrueret som en prostitueret fødemaskine. Det faktum, at forplantningsindustrien (en industri, der vokser på trods af den økonomisk krise) fortrinsvist drives af (hvide) privilegerede mænd, understreger hvordan køn, klasse, nationalitet og race spiller sammen i en global patriarkalsk domineret fertilitetsindustri med den indiske kvinde positioneret som det ultimative offer. Som prostitueret er den fattige kvinde, grundet hendes fattigdom, konstrueret som ude af stand til frivilligt at indgå i vareliggørelsen. Det er en position som flere af klinikkerne er meget bevidste omkring og bevidst også modsætter sig. Det er i opposition til netop dette entydigt vestligt funderede fortolkningsrepertoire, som Dr. Malpani opfatter som nedladende i forhold til rugemødrene, hvorfor han påpeger: ”Just because she is poor does not mean that she is stupid”.⁴⁵

Hvor positionen som reproduktionsprostitueret sætter fokus på det økonomiske mellemværende kombineret med, at det er kvindeskroppen, som er sat til salg, så er positionen som *patient* også tydelig i det empiriske materiale. De indiske fertilitetsklinikker indretter typisk små lejligheder eller stuer på eller ved klinikkerne, så de kan følge graviditeten på tæt hold. Rugemødrenes position som patienter bliver dog på de indiske fertilitetsklinikker såvel som af de to kvindeorganisationer vi talte med, fremhævet som et særligt gode: Regelmæssige graviditetskontroller, herunder opsyn med den gravides ernæring og generelle velbefindende, indskrives som privilegier, som rugemoderen ikke har haft adgang til i sine andre graviditeter. Hvor de vestlige feminister således betragter patientliggørelse som umyndiggørende, ser de indiske NGO'er, såvel som mange af rugemødrene selv, patientliggørelsen som en forsikring og et privilegium. Positionen veksler således mellem en respektabel og ikke-respektabel position og betoner betydningen af at medtænke den kulturelle kontekst.

Førnævnte Dr. Nayna Patel betegner de indiske rugemødre som ”Indias gift to the world” og erklærer situationen for ”win-win”.⁴⁶ Ikke alene får barnløse vesterlændinge et barn, men den indiske rugemoder hjælpes ud af fattigdom, siger hun.⁴⁷ En tilsvarende fortælling møder vi i de indiske kvindeorganisationer, hvor det ikke

43 Se blandt andet Rothman, *Recreating Motherhood*, og Raymond, *Women as Wombs*.

44 Se blandt andet Katrine J. Abrahamsen, ”Livmoder til Leje”, i: *Information* <http://www.information.dk/163798>.

45 Interview med Dr. Malpani, december 2009.

46 Interview med Dr. Patel, december 2009.

47 Interview med Dr. Patel, december 2009.

er udnyttelsen af en fattig kvinde, som er i fokus. I den vestlige fortælling, som Oprah Winfreys talkshow er et eksempel på, sker en yderligere omskrivning, idet forbindelsen mellem de vestlige intenderede forældre og rugemoren legitimeres som velgørenhed som samtidig har en ideologisk funktion som global kulturformidling:

Now this baby and this couple will have this bond with this country. And in a way, become these a sort of ambassadors, these cultural ambassadors, [...] it is a confirmation of how close our countries can really be.⁴⁸

Gave-metaforikken om kvinder, som hjælper andre kvinder er genkendelig, og dominerer selv når kommercielle transaktioner er i spil. Mens altruisme tilsyneladende er til stede i stort omfang i de reproduktive gaver, så simplificerer gave-metaforen også kompleksiteterne og oplevelserne forbundet hermed. At det er kvinder, der giver af deres reproduktive evner (undtagelsen er sæddonation) foregår her stort set ureflekteret, måske fordi der, som den nordamerikanske kønsforsker Janice Raymond hævder, eksisterer en kulturel tradition for at give ikke bare kvinder, men også deres organer, væk.⁴⁹

Rugemoderen er således konventionelt retorisk positioneret som gavegiver, men måske på baggrund af hendes kropslige tilstedeværelse og den indiske kulturelle kontekst, forventes også en vis gensidighed. Der er således klare forventninger om, at de kommende forældre påskønner rugemoderen i løbet af deres besøg til landet med for eksempel smykker, kjoler, ekstra pengebeløb ved graviditet med tvillinger, eller måske sågar en mikrobølgeovn eller en computer. Når særligt mikrobølgeovnen eller computeren er i høj kurs, så skyldes det også den ”upward mobility” som begge forbrugsvarer signalerer og den konventionelle respektabilitet, som rugemoderen og hendes familie stræber efter. Gave-metaforikken understreger de altruistiske undertoner, usynliggør de økonomiske interesser, som også er i spil, og bidrager til en konventionel kønnet og racialiseret performance, hvor 3. verdenskvinder velvilligt stiller deres kroppe til rådighed.

Spændingsfeltet mellem ikke-respektable og delvist respektable positioner kommer endvidere til syne i positionen som *arbejder*. De vestlige mediefortællinger fæstner sig ved den arbejdsdeling, som her er i spil. Når kvinder kan leje deres livmoder ud præcis som ved udlejning af et ekstra værelse, så tingsliggøres kvindekroppen samtidig med, at hun mister, som anført af Martin, ejendomsretten over de beboere, der flytter ind. Når rugemoderen retorisk positioneres som arbejder, positioneres livmoderen som en maskine, fertilitetsklinikken som en babyfabrik, fertilitetslægen som projektleder eller bestyrer af arbejdsprocessen, og de kommende forældre som ejere.⁵⁰ Hvor en ægdonor i Danmark, for eksempel, har ret til fortryde og trække sine æg tilbage eller lade dem destruere, så er der for de indiske rugemødre umiddelbart ingen vej tilbage. Hun fraskriver sig i kontrakten (en kontrakt som hun ofte ikke er i stand til at læse) enhver rettighed til det kommende barn.

48 <http://www.oprah.com/world/Wombs-for-Rent/>. ”Lisa Ling investigates”.

49 Raymond, *Women as wombs*.

50 Martin, *The Egg and the Sperm*.

Positionen som arbejder sætter fokus på det faktum, at forplantning outsources til lande med lovgivningsmæssige smuthuller og billig arbejdskraft: en outsourcing som vi allerede kender fra den første verdens industrivirksomheder, hvor lempelige miljøregler kombineres med billig arbejdskraft, og hvor arbejdernes materielle nød vinder over de måske lige her og nu usynlige sundhedskonsekvenser. For de indiske rugemødre er graviditeterne da heller ikke uden en vis sundhedsrisiko både hvad angår eget helbred og muligheden for eventuelle fremtidige graviditeter, idet der ofte er tale om tvillingegraviditeter og børnene i de fleste tilfælde har en relativt høj fødselsvægt i forhold til kvindens fysik. *Surrogacy India* i Mumbai omskriver arbejdsbetingelserne retorisk, når de betoner, at de udover de kontante ydelser også huser rugemoderen og hendes familie i en lille møbleret lejlighed med hushjælp, penge til mad, mobiltelefon og ubegrænsede graviditetsundersøgelser. Alt sammen ydelser som de kommende forældre betaler for, som styrker klinikken kontrol med rugemoderen, og dermed også er en art produkt- og kvalitetssikring.

Interessant er det dog, at den offentlige debat i Danmark såvel som i USA anerkender industriarbejdernes position som en respektabel 3. verdens arbejderposition, hvorimod rugemoderen i langt højere grad positioneres som en monstrøs, uværdig og derfor problematisk 3. verdens-arbejderposition. I en diskussion netop om anvendelsen af rugemødre, argumenterede den amerikanske politiker Edward Sullivan i 1992 for det moralsk anstødelige i at velstillede barnløse hyrer fattige kvinder til at føde deres børn:

I don't mind the rich hiring the poor to mow the lawn..... I don't mind the rich hiring the poor to clean their house, but I think it is immoral for the rich to hire the poor to have their children.⁵¹

I det empiriske materiale konstruerer rugemoderen i mange tilfælde sig selv som en selvstændig *entreprenør* snarere end som en hjælpeløs arbejder: Kvinder, som forstår at bruge deres ”særlige” kompetencer til at forsørge deres familier. Ashaban, en respekteret og anerkendt leder af en kvindeorganisation i Anand, anerkender denne position og giver som svar på vores forespørgsel om eventuelle etiske og moralske dilemmaer forbundet med rugemoder-industrien, som netop Anand er blevet så kendt for, følgende kommentar:

Why are we teaching ethics to her? She's a poor girl. She has the capacity to have babies. She may be a woman from a lower-middle class. Why are we teaching ethics to her? She has no other way of earning a living and if she can supplement her income by being a surrogate or if she doesn't have any other way to make money.⁵²

I denne fortælling er rugemoderens kompetencer i centrum. Hun er modig og handlekraftig. Hendes flair for økonomi og handel naturliggøres af Ashaban og tilskrives generelt kvinder fra Gujerat-provinsen, som traditionelt er gode handels-

51 Sullivan gengivet i Markens, *Surrogate Motherhood and the Politics of Reproduction*, s. 84.

52 Interview med Ashaban, december 2009.

folk: ”It is in their blood”, siger hun.⁵³ Ashaban tilskriver den modstand som for eksempel kvindens svigerfamilie i nogen tilfælde har mod hendes valg af rugemoder-erhvervet som motiveret af den trussel hendes indtjening udgør: ”They are threatened by her earning power”.⁵⁴ I den konstruktion er rugemoderen en stærk og selvstændig entreprenør – på mange måder sammenlignelig med den moderne, vestlige kvinde.

En indisk rugemor tjener mellem 25.000 og 40.000 danske kroner på at gennemføre en graviditet, hvilket svarer til mellem fem og ti års løn i Indien. Fertilitetsklinikken opretter i mange tilfælde en bankkonto i hendes navn, og igennem interview med rugemødrene erfarer vi, at pengene typisk anvendes til at starte en lille virksomhed, huskøb eller til egne børns uddannelse, hvilket styrker en genkendelig og respektabel vestlig familiefortælling. Rugemoderen og den ufrugtbare kvinde deler her interesser: de vil begge gerne skabe og ”gøre” familie. Derved legitimeres og nedtones den kommercielle transaktion, og flere af fertilitetsklinikkerne fremhæver, at det økonomiske aspekt ikke skal være rugemoderens eneste incitament. Entreprenør-fortællingen falder således til en vis grad sammen med den mere altruistiske fortælling – en mere passende kønnet og racialiseret performance.

Rugemoderens fattigdom og motivation til at indgå en rugemoderkontrakt afløses i interview med rugemødrene af en aktør-fortælling, hvor valget er entydigt respektabelt:

This is also dignified work, because it will solve my problem and solve their problem also. They don't have a child. I don't have the money so it solves the problem. This is good for them because they get a baby – that is why I want to do it and that is why it is dignified work.⁵⁵

I fortællingen konstrueres en vis gensidighed og ligeværdighed: Hvor rugemoderen har fattigdommen som sit incitament, er hun til gengæld frugtbar og fødedygtig. At barnet vil bringe lykke til en anden familie, positionerer endvidere hendes valg som et særlig værdigt valg – helt i tråd med en spirituel indisk kontekst, hvor gode handlinger fører til et bedre liv.

Igen kan vi sammenfatte fem positioner med tilhørende retoriske rammer, primære problem og strategi i en skematisk fremstilling:

53 Interview med Ashaban, december 2009.

54 Interview med Ashaban, december 2009.

55 Interview med Ashaban, december, 2009.

Retoriske konstruktioner	Retorisk ramme	Problem & Løsning	Retorisk strategi
Prostitueret	Den vareliggjorte krop	<i>Problem:</i> Udnyttelse <i>Løsning:</i> Forbud	Reproduktionsprostitution rugemoderen uden aktørrolle
Patient	Den kontrollerede krop	<i>Problem:</i> Kontrol(problem)/, privilegium (ikke-problem) <i>Løsning:</i> Reguleringer	Passiv position, patientliggørelse, forkælelse (som patient) en behandlingsform
Gavegiver	Den altruistiske krop	<i>Problem:</i> ureflekteret tilgang til reproduktive gaver <i>Løsning:</i> Nuancering og kritik	Graviditet og barnet som en gave, moderskabet som et ”kald”
Arbejder	Arbejder-kroppen	<i>Problem:</i> Udnyttelse - af kvinden <i>Løsning:</i> Regulering	Outsourcing af forplantning til fattige lande uden national lovgivning
Entreprenør	Kroppen som ressource	Positionen konstrueres som en win-win situation	Moderskabet som en forretning, rugemoderen som en (ligeværdig) aktør

Model 2: Retoriske konstruktioner af rugemoderen

Retorik som analyseværk: Fleksible kroppe og (u)frugtbarhed

Med udgangspunkt i spændingsfeltet mellem retorik og aktuel kønsforskning sætter vi afslutningsvist fokus på et af retorikkens kerneområder – nemlig overtalelsens kunst og den retoriske handlekraft (”agency”), som det kommer til udtryk i materialet. Positionerne forholder sig meget forskelligt til rugemoderens retoriske handlekraft.⁵⁶ For eksempel er positionerne som prostitueret og patient kendetegnet ved at retorisk handlekraft tildeles forplantningsindustrien og efterlader rugemoderen uden stemme. Til gengæld fremhæver positionerne som entreprenør og arbejder, dog i varierende grad, rugemoderens retoriske handlekraft samtidig med, at en neoliberalistisk retorik om forplantning træder frem. De forskellige og konkurrerende retoriske praksisser understøtter, at rugemoder-positionen overordnet set er en overskridende kulturel praksis og derfor (altid) en potentiel monstrøs position. Det er åbenlyst både i analysen af de retoriske positioner såvel omkring de intenderede mødre som rugemoderen, at det er de feministiske teoretikere, der er mest kritiske, og dem, der har økonomisk fordel og/eller ønsker sig et barn, der rammesætter handlingerne i et positivt lys og tilskriver respektabilitet til aktørerne.

Det er ligeledes tydeligt, at Markens pointering af, hvordan de umiddelbart modsatrettede positioner tydeliggør radikalt forskellige problem- og løsningsfelter, men paradoksalt understøtter samme ideologiske ramme, som placerer kernefamilien, med børn som et naturligt produkt af det heteroseksuelle kærlighedsforhold, solidt

⁵⁶ Kroløkke & Foss, ”Sørg hellere for en solid tremmeseng”.

i centrum, også har gyldighed for vores analyse.

Commercial transactions and family relations occupy separate spheres, children are deemed precious, motherhood is defined more as a calling than as a biologically determined status – and class- and race-based privilege goes unacknowledged and unexamined.⁵⁷

Opdelingen mellem det private (familien) og det offentlige (markedet/lovgivningen) understøttes, forældredrømmene ses som et (naturligt) privatanliggende, der samtidig reproducerer eksisterende køn, klasse, seksualitets- og racehierarkier. Respektabilitets-retorikken finder sit ophav i en rettigheds-/ligestillings- og neoliberalistisk retorisk ramme, hvor rugemoderen er en selvstændig og respektabel gave-giver og entreprenør med retten til at bestemme over egen krop, og den intenderede mor er en handlekraftig kvinde, der trods alle vanskeligheder for at nå sit mål, så anvender de mere kritiske tilgange en anden slags rettigheds- og ligestillingsretorik. Her er det nemlig beskyttelsen af de svage, fattige kvinder (ikke-respektable positioner som for eksempel prostitueret), der er i centrum. Til trods for at forplantning i begge fortolkningsrammer vristes fri fra privatsfæren og kernefamilien, så forstærker de samtidig det stabile, livslange, heteronormative kærlighedsforhold, hvor alene barnet mangler for at udgøre en ”rigtig” familie.

Med udgangspunkt i feministisk retorisk teori har det netop været vores hensigt at nuancere og uddybe hvordan, som Skeggs skriver, ”’real’ women negotiate and understand themselves”.⁵⁸ Og herigennem viser det sig, at omend traditionelle værdier tilsyneladende fastholdes, så er der konstante og nuancerede forhandlinger bag de forskellige retoriske positioner, der udfordrer hinanden.

Forplantningsindustrien opdeler det menneskelige legeme i fragmenter, der har oprindelse i én bestemt person, men som fragment ikke længere er konstituerende for identitet. Ved hjælp af retoriske strategier bliver den fertilitetsrejsende således ”midlertidigt barnløs”, rugemoderens graviditet bliver en form for sød ventetid for de intenderede forældre, biologisk forældreskab tilpasses det intenderede forældreskab, og den (u)frugtbare krop konstrueres som en fleksibel krop, der kan/bør ændres, befrugtes og modnes.

Analysen har påpeget hvordan retoriske praksisser herunder respektabilitet som retorisk værktøj med fordel kan anvendes til grundlæggende at illustrere divergerende forståelser af fænomener som fertilitetsrejser og rugemødre. Feltet må nødvendigvis tænkes tværfagligt for at kunne begribes: Køn, race og klasse er vigtige faktorer, men ikke som statiske størrelser. Den retoriske analyse fremhæver herunder hvordan subjekter på kryds og tværs diskuterer og forhandler deres positioner i en globaliseret verden og herigennem skaber forskellige virkeligheder samtidig med, at den udvider retorikkens analytiske potentiale til også at omfatte og udfordre aktuelle sundhedsvidenskabelige fænomener.

57 Markens, *Surrogate Motherhood*, s. 100.

58 Skeggs, ”Respectability”, s. 1.

Litteratur

- Abrahamsen, Katrine J. "Livmoder til Leje", i: *Information* <http://www.information.dk/163798>. (downloaded 2010-06-20).
- Adrian, Stine W. *Nye skabelsesberetninger om æg, sæd og embryoner: et etnografisk studie af skabelser på sædbanker og fertilitetsklinikker*. LiU-Tryck, Linköping, 2006.
- Butler, Judith. *Excitable Speech. The Politics of the Performative*. Routledge, New York, 1997.
- Condit, Celeste. "In Praise of Eloquent Diversity: Gender and Rhetoric as Public Persuasion", i: *Women's Studies in Communication* 20 nr. 3 (1997), side 91-116.
- European Society of Reproduction and Embryology. "Cross-border reproductive care in six European countries", http://www.eshre.eu/01/MyDocuments/Shenfield_et_al_2010-Cross_border_reproductive_care_in_six_European_countries.pdf (downloaded 2010-05-05).
- Flathseth, Merethe. *Førende forestillinger i Fosterpolitikken. En metafor- og diskursanalyse av abort og fosterdiagnostikk*. Universitetet i Bergen, Bergen, 2009.
- Foss, Karen A., Foss, Sonja K., Griffin, Cindy L. *Feminist Rhetorical Theories*. Sage, Thousand Oaks, 1999.
- Franklin, Sarah and Ragoné, Helena. *Reproducing Reproduction. Kinship Power and Technological Innovation*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1998.
- Frydenlund Larsen, Bolette. "På vej til at blive mor og far – køn, klasse, etnicitet og race i Jordermoderkonsultationer", i: *Kvinder, køn og forskning* 1 (2010), side 18-29.
- Gearhart, Sally Miller. "The Womanization of Rhetoric", i: *Womens Studies International Quarterly*, nr. 2 (1979), side 195-201.
- Ginsburg, Faye D. & Rapp, Rayna. *Conceiving the New World Order. The Global Politics of Reproduction*. University of California Press, Berkeley: 1995.
- Haraway, Donna. "A Manifesto for Cyborgs: Science, Technology and Socialist Feminism in the 1980s", *Socialist Review* 80 (1985), side 65-108.
- Haraway, Donna J. *When Species Meet*. University of Minnesota Press, Minneapolis, 2008. <http://www.ivfcharotar.com/> (downloaded 2009-12-05). <http://in.cryosinternational.com/home.aspx> (downloaded 2009-12-05). <http://www.drmlpani.com/> (downloaded 2009-12-05). <http://surrogacyindia.com/> (downloaded 2009-12-05).
- Inhorn, Marcia. *Quest for Conception: Gender, Infertility, and Egyptian Medical Traditions*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1994.
- Jean Moore, Lisa. *Sperm Counts. Overcome by Man's Most Precious Fluid*. New York University Press, New York, 2007.
- Kohrs Campbell, Karlyn. "The rhetoric of women's liberation: An oxymoron", i: *The Quarterly Journal of Speech* 59 (1973), side 74-86.
- Kroløkke, Charlotte & Foss, Karen A. 'Sørg hellere for en solid tremmeseng.' Feministiske udfordringer til retorikken, i: *Rhetorica Scandinavia* 42 (2007), side 5-19.
- Kroløkke, Charlotte. "Click a dad: commercial masculinity on the line", i: *Journal of Consumer Culture* 9 nr. 1 (2009), side 7-30.
- Kroløkke, Charlotte & Madsen, Karen Hvidtfeldt. "'Build-A-Baby' i Indien", i: *Webmagasinet Forum*. <http://www.kvinfo.dk/side/559/article/957/> (downloaded 2010-06-29)
- Kvist, Gitte. "Århus tiltrækker fertilitetsturister", i: *P4 Østjylland*. <http://www.dr.dk/Regioner/-Aarhus/Nyheder/AarhusBy/2009/07/27/061621.htm®ional> (downloaded 2010-05-28).
- Mamo, Laura. *Queering reproduction: Achieving pregnancy in the age of technoscience*. Duke University Press, Durham, 2007.
- Markens, Susan. *Surrogate Motherhood and the Politics of Reproduction*. University of California Press, Berkeley, 2007.
- Martin, Emily "The Egg and the Sperm: How Science Has Constructed a Romance Based On Stereotypical Male-Female Roles", i: *Signs: Journal of Women, Culture and Society* 16 nr. 3 (1991), side 485-501.
- Mohanty, Chandra Talpade; Russo, Ann & Torres, Lourdes. *Third World Women and the Politics of Feminism*. Indiana University Press, Indiana, 1991.

- Mohanty, Chandra Talpade. *Feminism without Borders*. Duke University Press, NC, 2003.
- Mral, Brigitte. "Motståndens retorik. Om kvinnors argumentative strategier", i: *Rhetorica Scandinavica* 27 (2003), side 34-50.
- Ragoné, Helena. *Surrogate Motherhood. Conception in the Heart*. Westview Press Inc, Boulder, 1994.
- Raymond, Janice G. *Women as Wombs. Reproductive Technologies and the Battle over Women's Freedom*. HarperSanFrancisco, New York, 1993.
- Roberts, Elisabeth F.S. "The Traffic Between Women: Female Alliance and Familial Egg Donation in Ecuador", i: Birenbaum-Carmeli & Inhorn (red). *Assisting Reproduction, Testing Genes. Global Encounters with New Biotechnologies*, s 113-143, New York Berghahn Books, 2009.
- Rothman, Barbara K. *Recreating Motherhood: Ideology and Technology in a Patriarchal Society*. W.W. Norton, New York, 1989.
- Sandelowski, Margarete & de Lacey, Sheryl. "The Uses of a "Disease": Infertility as Rhetorical Vehicle", i Inhorn & Balen (red). *Infertility around the Globe. New Thinking on Childlessness, Gender, and New Reproductive Technologies*, s 33-51, Berkley: University of California Press, 2002.
- Skeggs, Beverly. *Formations of Class and Gender. Becoming Respectable*. Sage Publitions, Thousand Oaks, 1997.
- Skeggs, Beverley. "Uneasy Alignments, Resourcing Respectable Subjectivity", i: *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 10 (2004), side 291-298.
- Skeggs, Beverly. "Respectability" (2006). http://www9.umu.se/medfak/cgf/Respectability-%20%20_3_.pdf (downloaded 2010-05).
- Spar, Deborah L. *The Baby Business. How Money, Science, and Politics Drive the Commerce of Conception*. Harvard Business School Press, Boston, 2006.
- Storrow, Richard F. "Quests for Conception: Fertility Tourists, Globalization and Feminist Legal Theory", i: *Hastings Law Journal*, (2005), side 295-330.
- Thompson, Charis. *Making Parents. The Ontological Choreography of Reproductive Technologies*. The MIT Press, Cambridge, 2005.